

ירמיהו מ"ו

1. אברבנאל ב' – י"ב

(ב) ואשוב אל פי הפסוקים ואומר שהנה זכר כאן על מצרים שתי נבואות לפי ששתי פעמים נפלו ביד מלך בבל, כי בראשונה אחרי שפרעה נכה הלך על נהר פרת בכרכמיש שלכדה מלך אשור ומלך ארם כמו שאמר הלא ככרכמיש כלנו וגו', והרג יאשיהו בהלכו שמה ארכו לו ימי המצור עד השנה הרביעית ליהויקים שסבב הקדוש ברוך הוא כדי לנקום נקמת יאשיהו שיעל' עליו שמה נבוכדנצר ויכם מכה רבה :

(ג) ואז ניבא ירמיהו נבואה זאת ואמר על הכשדים ערכו מגן וצנה וגושו למלחמה שיגשו להלחם על המצריים :

(ד) ועליהם גם כן אמר אסרו הסוסים וגומר, ואולי שאמרו כנגד המצריים שיתחזקו ויעמדו כנגד חיל נבוכדנצר :

(ה) וזכר שהיה אומר להם כן לפי שראה המה חתים רוצה לומר שהיה רואה את המצריים יראים ופוחדים נסוגים אחר מפני חיל נבוכד נצר וגבוריהם יוכתו מכה רבה ומנוס נסו וברחו ולא יפנו רוצה לומר שלא החזירו פניהם כנגד האויבים הרודפים אחריהם אבל היה בלבם מגור מסביב ופחד שמכל פאה יצאו הכשדיים עליהם :

(ו) וראה הנביא שלא ינוס הקל עם כל קלותו ואל ימלט הגבור עם כל גבורתו בפאת צפון לכרכמיש שהוא על יד נהר פרת לפי שכל המצריים כשלו ונפלו :

(ז) ואמר כמלעג מי זה כיאור יעלה (ח) שהוא מצרים שברבוי חייליו היה עולה על הארץ כנהר בעת שיעלה ויכסה את האדמה ברוב מימיו, והיה מתהלל ואומר אעלה אכסה ארץ אובדה עיר רוצה לומר אוביד עיר כרכמיש ויושבי בה :

(ט) עלו הסוסים של פרעה על הארץ והתהוללו הרכב שהיו רצים לכאן ולכאן בהוללות ושמחה ויצאו הגבורים ממצרים וכוש ופוט היו באים לעזרם שהם אנשים רגליים תופשי מגן ולודים שהם דורכי קשת :

(י) אבל לא יהיה דבר כמחשבותם כי יהיה היום ההוא יום נקמה לה' צבאות להנקם מצריו שהם המצריים ממה שעשו ליאשיהו שהמיתו פרעה נכה, ולהנקם מזה תאכל חרב הכשדיים במצרים ושבעה ורותה מדמם וגומר :

(יא) עלי גלעד ששם היו עושים הצרי הטוב וקנה לך משם אתה בתולת בת מצרים צרי למכתך כי בלי ספק לשוא יהיה רב הצרי לפי שרפואות תעלה אין לך :

(יב) ואילו לא היה נודע בגוים הקלון הזה היתה זאת נחמתך אבל לא יהיה כן כי ישמעו גוים קלונך וצוחתך רוצה לומר צעקתך תמלא הארץ לפי שגבור וגבור כשלו הם גבורי מצרים בנוסם שהיו נכשלים זה בזה ויחדו נפלו שניהם. הנה התבארה הנבואה הראשונה הזאת שנאמר על מפלת מצרים בהיותו על כרכמיש והיא קדמה לחרבן ירושלים :

2. קדמוניות היהודים, ספר עשירי, ו'

3. אברבנאל מ"ו, השאלה השלישית

השאלה השלישית למה בקצת הנבואות האלה זכר הכתוב השנה שנאמרו בה ובקצתם לא נזכרה, כי הנה בנבואה הראשונה שניבא על מצרים אמר שבאה בשנה הרביעית ליהויקים ובנבואה השנית שניבא גם כן על מצרים לא זכר בה דבר מזה, וכן במואב ובני עמון ובאדום לא אמר מתי נאמרו ולא גם כן בדמשק וקדר אמנם בעילם נאמרה בראשית ממלכת צדקיהו ונבואת בבל שהיא האחרונה לא נזכר בה מתי נאמרה ומה היה החלוף הזה :

4. אברבנאל מ"ו, א'

והנה הנבואה הראשונה מאלה זכר הכתוב שהיתה בשנה הרביעית ליהויקים להגיד שניבא אותה ירמיהו קודם מפלת מצרים, כי לפי שהיה הענין ההיא קודם זה זמן הרבה מהימים הוצרך הכתוב להודיע שעם היות שנכתבה כאן הנבואה הזאת הנה נאמרה קודם שקרה המלחמה ההיא בשנה הרביעית ליהויקים, אבל הנבואה השנית למצרים שנאמרה עתה על מה שיהיה אחר כך לא הודיע הכתוב בה מתי נאמרה לפי שבידוע שנאמרה עתה אחרי החרבן קודם שנתקיימה ויצתה לפועל, וכן נבואת פלשתים בעבור שכבר עברה קודם לזה ונכתבה עתה הוצרך הכתוב לומר בה שנאמרה לירמיהו קודם המעשה והוא אומרו בטרם יכה פרעה את עזה, וכן עילם לפי שלכדה מלך בבל קודם חורבן ירושלים הוצרך לומר בה שהיתה בראשית ממלכת צדקיהו, אבל למואב ולעמון ולאדום ולקדר ולבבל למה שהיה חרבנם אחר חרבן ירושלים ונכתבה נבואתם קודם בוא חרבנם לא הוצרך הכתוב להודיע בהם מתי נאמרה. הנה התבאר שהנבואות שקדמו לחרבן ירושלים נאמרו בהם מתי נאמרו להגיד כי עם היות שנכתבו אחר החרבן הנה באמת נאמרו לנביא קודם החרבן, אבל הנבואות שנאמרו אחר החרבן ונכתבו כפי סדרם וזמניהם לא הוצרך הכתוב לומר דבר מזה כידוע שנאמרו כמו שנכתבו אחרי חרבן ירושלים. והותרה בזה השאלה השלישית.

5. יחזקאל כ"ט, י"ז – כ"א

(יז) וְיִהְיֶה בְּעֶשְׂרִים וְשֵׁבַע שָׁנָה בְּרֵאשׁוֹן בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ הָיָה דְבַר ד' אֵלַי לֵאמֹר :
(יח) בְּן אֲדָם נְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל הֶעֱבִיד אֶת חֵילוֹ עֲבָדָה גְדֹלָה אֶל צֹר כָּל רֹאשׁ מְקַרְח וְכָל כְּתָף מְרוּטָה וְשֹׁכֵר לֹא הָיָה לוֹ וְלִחְיָלוֹ מִצֹּר עַל הָעֲבָדָה אֲשֶׁר עָבַד עָלֶיהָ :
(יט) לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי אֱלֹהִים הִנְנִי נֹתֵן לְנְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל אֶת אֶרְצָ מִצְרַיִם וְנִשְׂא הַמֶּנֶה וְשָׁלַל שְׁלָלָה וּבָזַז בָּזָה וְהִיתָה שֹׁכֵר לְחֵילוֹ :
(כ) פְּעֻלְתּוֹ אֲשֶׁר עָבַד בָּהּ נִתְתִּי לוֹ אֶת אֶרְצָ מִצְרַיִם אֲשֶׁר עָשׂוּ לִי נֶאֱמַר אֲדֹנָי אֱלֹהִים :
(כא) בַּיּוֹם הַהוּא אֶצְמִיחַ קֶרֶן לְבֵית יִשְׂרָאֵל וְלִךְ אֲתָן פְּתִחוֹן פֶּה בְּתוֹכָם וְיִדְעוּ כִּי אֲנִי ד' :

6. מלבי"ם י"ד

(יד) הגידו - תחלה יגידו במצרים - שנבוכדנצר בא עליו, ואח"כ יכריזו במגדול ובנוף - שהם ערי מבצר שיתיצבו במבצריהם ושם יכינו כלי נשק, וההכרזה תהיה שיעמדו במקומם ללחום על עריהם, לא שיצאו לקראת האויב כי כבר אכלה חרב סביביך - :

7. רד"ק ט"ו

(טו) מדוע נסחף אביריך לא עמד - והתשובה כי ה' הדפו נסחף מן מטר סוחף כאילו סחפו מטר לא יוכל לעמוד בעצמו ואמר נסחף לשון יחיד ואמר אביריך לשון רבים ר"ל כל אחד ואחד מן אביריך :

8. אברבנאל ט"ז

(טז) וכבר יורה גם כן שה' הדפו ממה שהרבה כושל והיו רובם כושלים ונופלים במלחמה וזהו גם נפל איש אל רעהו רוצה לומר שהיו נכשלים זה בזה ונופלים ארצה, והמתרגם פירש גם נפל מלשון אל הכשדים אתה נופל והוא שתרגם ואף ישתמעו גבר לחבריה, עד שהנכרים שהיו בהם שבאו לעזרת מצרים היו אומרים זה לזה קומה ונשובה אל עמנו ואל ארץ מולדתנו מפני חרב היונה שהוא נבוכדנצר שחרבו מכלה את הכל, וקראו יונה לפי שכל בני אדם היו נכנעים לפניו בהונאות דבריו, והמפרשים פירשו היונה האונסת שאין מי שיעמוד כנגדו וכן והאכלתי את מוניך (ישעיה מט, כו) אונסיך ולא יונו עוד נשיאי את עמי (יחזקאל מה, ח), ויונתן תרגם מענין יין חרבא דסנאה דהא כחמר ברויא :

9. מו"ק ט"ז

דקבעינן זימנא דכתיב מחר זימנא בתר זימנא דכתיב קראו שם פרעה מלך מצרים שאון העביר המועד.

רש"י שם

זימנא בתר זימנא - דלוי ללא אתי ההוא זימנא קבעינן ליה זימנא אחריתי:

קראו שם - שמתא, כלומר שמתא לפרעה שהעביר המועד, כלומר שהעביר אותו מועד ששמו אחר מועד ראשון: